

NY MUSIK

i samarbete med
Wärenstams

Zoltán Jeney

– varat och tiden

Being-time I (1979)

Being-time II (1979–1999) – uruppförande

Being-time V (1985)

Being-time III (1979)

— paus —

Being-time IV (1979–1991)

Being-time VI (1985)

Being-time VII (1979–1998) – uruppförande

Bozzinikvartetten

Clemens Merkel, Alissa Cheung – violin

Stéphanie Bozzini – viola, Isabelle Bozzini – cello

Lördag den 11 maj 2024, kl.15.00

Wärenstams konsthall

Zoltán Jeney (1943–2019) *Being-time* är en verkserie i sju delar, tillkomna vid olika tidpunkter, men alla koncipierade 1979. Samtliga är fyrstämmiga, men instrumentationen lämnas helt öppen. Rytmen är genomgående unison och specificerad, om än i några fall variabel inom bestämda gränser. De olika delarnas längd varierar stort. Liksom deras tempo. I några fall är dynamiken föreskriven, i andra helt fri. Jeney har heller inte fastlagt vare sig tonhöjderna eller klangfärgerna. Det allra mesta överläts alltså åt musikerna; tonsättaren bidrar, om man så vill, bara med ramverket. Flera instruktioner är till råga på allt tvetydiga. I två fall, nr IV och VII, kan musikererna ”improvisera fritt under sina insatser”, vad nu det kan tänkas innebära i sammanhanget. Men man kan väl konstatera att detta verk, mer än de allra flesta, helt vilar på musikernas samspel och lyhördhet.

Det är allt vi vet. Zoltán Jeney kan vi inte längre fråga, liksom inte heller musikvetaren András Wilhelm (1949–2022), som var med och uruppförde flera av delarna, och som var en veritabel uppslagsbok när det gällde Jeney, bland andra. Tyvärr.

Som konstaterats tidigare utgick Zoltán Jeney i sitt komponerande ofta från utom-musikaliska system. Så bygger exempelvis ett flertal verk på texter av John Cage, vilka mer eller mindre direktöversatts i musik. När det gäller *Being-time* finns ursprunget att finna i Philip Kapleaus *The Three Pillars of Zen* (1967), där en översättning av den japanske zenmästaren Dogens (1200–1253) text om Being-Time återges.

Det japanska ordet *uji*, som till engelska alltså vanligen översätts Being-Time, är en grundläggande metafysisk idé hos Dogen. I hans essä *Uji* från 1240 ges olika förklaringar av ordet, många vilka låter ”vara” och ”tid” vara mer eller mindre utbytbara fenomen. Ordet har varit föremål för tolkningar i mer än 700 år. Senare tiders uttolkare har jämfört Dogens tidsuppfattning med Martin Heideggers i hans huvudverk *Varat och tiden* (1927).

Med tack till:

Tore G. Wärenstams stiftelse